

License Information

Study Notes - Book Intros (Tyndale) (Swahili) is based on: Tyndale Open Study Notes, [Tyndale House Publishers](#), 2019, which is licensed under a [CC BY-SA 4.0 license](#).

This PDF version is provided under the same license.

Study Notes - Book Intros (Tyndale)

Waamuzi

Kitabu cha Waamuzi kinasimulia hadithi za viongozi waliokuwa na maono ya kimungu ambao mara kwa mara waliokoa Israeli kutoka kwa maadui zao. Katika kipindi hiki, watu mara nyingi hawakuwa waaminifu kwa agano la Mungu, na Mungu aliwaruhusu maadui zao kuwatesa. Israeli mara kwa mara walimgeukia Bwana kwa msaada, na Bwana alituma Waamuzi wenye nguvu kuwaokoa. Viongozi hawa wenye nguvu walifanya mambo ya ajabu, lakini hawakuweza kushinda machafuko na ukosefu wa sheria wa Israeli. Israeli walihitaji kiongozi ambaye mamlaka yake ingeweza kuwapa mshikamano na umoja wa kitaifa.

Mpangilio

Kipindi cha Waamuzi kinaeleweka vizuri zaidi katika muktadha wa enzi yake. Wanahistoria na wanajamii wamefananishwa kitabu cha Waamuzi na hadithi za Homer, hadithi za kale za Iceland, na Kifaransa *La Chanson de Roland*, ambazo kila moja inawakilisha "Enzi ya Mashujaa" katika ujana wa ustaarabu. Katika nyakati zilizoelezwa katika kazi hizi, wanaume na wanawake wa kipekee walitembea kwa mtindo wao wenyewe, wakionyesha tabia zisizolingana na kanuni zilizokubalika lakini wakitimiza mambo ya ajabu.

Baada ya kifo cha Mose, kampeni za Waisraeli chini ya uongozi wa Yoshua ziliwapatia wahamaji wa jangwani ardhi ya makazi, lakini haikuwa jamii iliyotulia. Hilo lingechukua miaka mingi na kuibuka kwa ufalme thabiti chini ya Mfalme Daudi. Hata hivyo, Mose na Yoshua waliwaachia Waisraeli jamii *iliyopangwa*. Kulingana na maandiko ya kibiblia, muundo wa kikabila ulikuwa umeimarishwa vizuri na ardhi zilikuwa zimegawanywa kwa uwazi. Vituo vichache vya ibada (kwa mfano, Gilgali na Shilo) vilikuwa vimeibuka, na viongozi kama makuhani, Walawi, na wazee wa kikabila waliwaletea Israeli kiwango fulani cha utaratibu. Watu waliendelea kukumbuka mila za zamani—ahadi ya agano kwa Abrahamu, safari ya kutoka Misri ambapo Waisraeli waliokolewa kwa nguvu za kimungu, kutangatanga jangwani, na kuthibitishwa kwa agano. Hata hivyo, bado kulikuwa na kitu kilichokosekana.

Kulingana na Waamuzi, matatizo ya Israeli yalitokana na vyanzo viwili. Kwanza, utangulizi ([1:1-2:5](#) na [2:6-3:6](#)) unaeleza kwamba makabila yalishindwa kumiliki maeneo waliyopewa kwa sababu walikubali kanuni za Kanaani badala ya kushikamana na agano la kiungu lililotolewa chini ya Mose. Suala la pili linaonekana wazi katika hitimisho (sura [17-21](#)) na linatolewa muhtasari katika sentensi inayorudiwa “Katika siku hizo Israeli hakuwa na mfalme; watu wote walifanya chochote kilichoonekana sahihi machoni mwao wenyewe” ([17:6](#); [18:1](#); [19:1](#); [21:25](#)). Utangulizi unasisitiza kutokuwa waaminifu kwa Israeli kwa Mungu; hitimisho linahusiana na muundo wa kijamii ulioshindwa. Enzi ya mashujaa haikuweza kuleta taasisi za kisiasa thabiti zinazohitajika kwa kutekeleza utawala wa Mungu juu ya watoto wa Israeli.

Kitabu cha Waamuzi hakikatai, hata hivyo, kanuni ya uongozi wa kipekee inayojitokeza kupitia kwa

Waamuzi. Uvuvio wa Waamuzi ulitoka kwa mpango wa Mungu na kutimiza kusudi la Mungu katika kuwaongoza na kuwaokoa Israeli (tazama [2:16-19](#)). Hadithi hizo zinasheherekea kanuni ya uongozi wa kishujaa, zikionyesha wazi kwamba udhaifu wa enzi hiyo haukutokana na viongozi waliokuwa na maono ya Mungu bali katika dhambi za mioyo ya watu, ambazo, kama inavyopendekezwa na kitabu cha Waamuzi, zilihitaji kushughulikiwa na aina tofauti ya utawala.

Muhtasari

Waamuzi hufuata muundo wa A-B-A, unaoanza na utangulizi mbili. Kila moja ukitambulishwa na kifo cha Yoshua—tukio muhimu katika historia ya kitaifa ya Israeli—hivyo kuchukua hadithi kutoka [Yoshua 24:28-31](#). Utangulizi wa kwanza ([Waamuzi 1:1-2:5](#)) unaonyesha kushindwa kwa makabila binafsi kufuata agano la Mungu. Kwa kuridhika na kukalia sehemu ya ardhi, walionyesha kupuuza kwao ahadi ya Bwana na kuchochea kuondolewa kwa ulinzi wake ([2:1-3](#)).

Utangulizi wa Pili ([2:6-3:6](#)) unabadilika kutoka kwa kushindwa kwa makabila na kuwatambulisha watu binafsi ambao Bwana aliwatumia kuweka moto wa ushindi na makazi ukiwaka wakati wa machafuko. Hadithi inasonga kutoka kwa Yoshua hadi kwa wazee waliomshinda, lakini walikuwa wameona nguvu za Mungu nyikani na katika ushindi, na hatimaye kwa kizazi cha tatu “ambacho hakikumtambua Bwana au kukumbuka mambo makuu aliyoyafanyia Israeli” ([2:10](#)). Hadithi hiyo kisha inatambulisha kipengele kikuu cha kitabu, Waamuzi ambao Mungu aliwainua ili kuwaokoa Israeli na kuwaita warudi kwenye utii wa agano ([2:16](#)), ushahidi ambao ungekuwa ni Mwaminifu kukaa katika Nchi ya Ahadi. [Waamuzi 3:1-6](#), kama vile mwisho wa utangulizi wa awali, unawajulisha wasomaji mapema kwamba jitihada hiyo itamalizika kwa kushindwa.

Sehemu ya kati ([3:7-16:31](#)) ina mfululizo wa “mizunguko”—maelezo marefu ya Waamuzi sita wakuu (Othnieli, Ehudi, Debora, Gideoni, Yeftha, na Samsoni) na maelezo mafupi ya Waamuzi sita wadogo (Shamgari, Tola, Yairi, Ibzani, Eloni, na Abdoni). Sehemu hii inajumuisha kuibuka kwa kiongozi amabaye alikataa uongozi wa kipaji, Abimeleki (ch [9](#)), ambaye utawala wake ulikuwa kama wa mfalme. Kufuatia Abimeleki, mzunguko unaelekea chini waziwazi. Watu mwanzoni mwa hadithi ni bora zaidi (Othnieli hadi Gideoni), wakati wahusika kuelekea mwisho ni wa kutiliwa shaka zaidi (Yeftha, Samsoni). Kwa jumla, kulikuwa na Waamuzi kumi na wawili, wanaoonekana kuwakilisha kila moja ya makabila kumi na mawili ya Israeli (tazama maelezo ya masomo kwenye 12:8). Mwendo usioweza kuzuilika kuelekea machafuko katika kitabu chote unaonyesha hitaji lao la jamii iliyo na utawala wa kati zaidi.

Kitabu cha Waamuzi kinahitimishwa kwa insha mbili (sura [17-18](#); [19-21](#)) zinazoonyesha kushindwa kwa kihistoria na kiteolojia kwa Israeli

chini ya Waamuzi, pamoja na machafuko ya kiroho na kijamii yaliyotokea. Insha hizi zinaonyeshwa na kauli ya muhtasari, “Katika siku hizo Israeli hakuwa na mfalme,” ambayo inaongezwa mara mbili, “watu wote walifanya chochote kilichoonekana kuwa sahihi machoni mwao” (tazama [17:6](#); [18:1](#); [19:1](#); [21:25](#)). Hitimisho hili linaashiria haja ya mwendelezo ambapo mbinu mpya ya uongozi inachukua nafasi ya ufanisi unaopungua wa viongozi wa kipaji binafsi.

Waandishi na Tarehe ya Kuandika

Hakuna kitu kinachojulikana kuhusu mwandishi au wakusanyaji wa kitabu cha Waamuzi. Vitabu vya kihistoria (Yoshua—2 Wafalme) ni simulizi lililounganishwa. Mapokeo yanatuambia kwamba vyanzo mbalimbali viliunganishwa kuwa simulizi la kiteolojia chini ya ushawishi wa shule za kinabii za Israeli.

Ushahidi kutoka sura ya mwisho ya historia hii ([2 Fal 25:27-30](#)) unapendekeza kwamba uhamisho kwenda Babuloni ni tarehe ya mwisho ya uundaji au ukusanyaji wa nyenzo hizi. Inawezekana kwamba kitabu cha Waamuzi kilipata umbo lake la mwisho wakati huo huo, ingawa kuna kidogo katika kitabu cha Waamuzi chenyewe kinachoashiria zaidi ya ufalme wa mapema. Waamuzi hawajui chochote kuhusu hekalu kuu au mji mkuu wa taifa huko Yerusalemu; miundo ya kijamii inayoonyeshwa katika kitabu inaonyesha kwamba taifa bado linapambana na masuala ya makazi na utawala.

Ratiba ya Waamuzi

Swali moja la muda mrefu limekuwa jinsi ya kupanga hadithi ya Waamuzi katika ratiba ya kipindi cha kutoka kwa Yoshua hadi Sauli. Kuweka tarehe na kupanga Waamuzi ni jambo gumu sana; matokeo yanategemea kwa kiwango kikubwa ikiwa Kutoka ilitokea katika miaka ya 1400 au miaka ya 1200 Kabla ya Kristo (KK). Ratiba ndefu (inaotegemea tarehe ya awali ya Kutoka) unalingana vizuri na [Waamuzi 11:26](#) na [1 Wafalme 6:1](#). Ratiba fupi (inaotegemea tarehe ya baadaye ya Kutoka) inaonekana kufaa zaidi na ushahidi wa nje (kama vile matokeo ya akiolojia), lakini unalazimisha kipindi cha Waamuzi kuwa kifupi zaidi.

Watu wa Israeli waliingia katika Nchi ya Ahadi ya Kanaani ama mwaka 1406 au 1230 KK, kulingana na tarehe ya Kutoka (tazama Utangulizi wa Kitabu cha Kutoka, "Tarehe ya Kutoka"). Watu wa Israeli kisha waliishi katika nchi hiyo na walipitia vipindi vya ukandamizaji na nchi jirani na kuokolewa kupitia Waamuzi mbalimbali hadi nabii Samweli alipompaka Sauli mafuta kuwa mfalme wa Israeli wote karibu mwaka 1050 KK.

Hadithi za Waamuzi wenyewe zinasimuliwa kama mfululizo, zikitoa hisia kwamba maamuzi mmoja alifuata mwingine. Hadithi nyingi za Waamuzi pia zinatoa dalili za mpangilio wa wakati, zikibainisha muda ambao watesi walitawala watu wa Mungu na kipindi cha amani kilichofuata baada ya kuokolewa kwao na kila hakimumu. Hata hivyo, kuongeza tu hesabu hizi kunatoa jumla ya miaka inayozidi kwa kiasi kikubwa muda unaopatikana katika kipindi hiki cha historia.

Suluhisho la changamoto hii ni kutambua kwamba Waamuzi hawakufanya kazi kwa mfuatano kila wakati, bali wakati mwingine walifanya kazi kwa pamoja. Kwa mfano, [Waamuzi 10:7](#) inasema, "Hivyo Bwana alikasirika sana dhidi ya Israeli, na akawatoa kwa Wafilisti na Waamoni." Hii inaonyesha kwamba Yeftha aliwaokoa watu wake kutoka kwa tishio la Waamoni kaskazini mashariki huku Samsoni akianza kuwaokoa Israeli kutoka kwa Wafilisti kusini magharibi.

Katika baadhi ya matukio, maandishi yanaonyesha mlolongo kati ya Waamuzi. Kwa mfano, Shamgari alihukumu "baada ya Ehudi" ([3:31](#)) na Debora "baada ya kifo cha Ehudi" ([4:1](#); tazama pia [5:6](#)). Hata hivyo, Waamuzi hawatoi aina hizi za uhusiano kati ya Waamuzi wengi, na Waamuzi wengi

walikuwa na ushawishi juu ya sehemu ndogo tu ya nchi ya Israeli. Kipindi cha Waamuzi kilitambulika si tu kwa upotovu wa maadili na giza la kiroho, bali pia kwa mgawanyiko wa kisiasa. Hakuna hata mmoja wa Waamuzi aliyekuwa na wafuasi wa kitaifa—kila mmoja alifuatwa na makabila machache tu, mara nyingi yale yaliyo karibu na mji wa nyumbani wa hakimumu.

Tunapotambua kwamba Waamuzi walikuwa wa maeneo tofauti na kwamba vipindi vyao mara nyingi vilikuwa vinaingiliana, tunaweza kuhitimisha kwamba kipindi cha Waamuzi kinafaa katika historia.

Maana na Ujumbe

Ni aina gani ya uongozi ambao kazi ya Mungu inahitaji, na ni wapi watu wa Mungu wanaweza kupata viongozi kama hao? Kitabu cha Waamuzi kinatoa majibu ya sehemu kwa maswali yote mawili, lakini hakitoi jibu la mwisho.

Waamuzi husherehekea uongozi wa kipaji (wenye vipaji na wa kuvutia) huku wakizingatia mapungufu yake. Kanuni moja ya kudumu ya kibiblia ya uongozi ni kwamba Mungu huinua mashujaa na kuwajaza Roho wake ili kuwaokoa watu wake. Mose na Yoshua walikuwa viongozi waokozi kama hao, na Sauli na Daudi pia walikuwa hivyo. Mashujaa wa Waamuzi walikuwa na mapungufu, lakini Mungu aliwatumia hata hivyo. Kiongozi wa kweli wa kuvutia ni mwanamume au mwanamke ambaye amepewa kipawa cha kimungu (karisma ya Kigiriki) kinachomwandaa kwa ajili ya kazi hiyo.

Aina ya pili ya uongozi, mara nyingi huitwa "rasmi," ina mamlaka ambayo haitoki moja kwa moja kutoka kwa Mungu bali hutoka kwa ofisi au uteuzi. Wakati Waamuzi wa Israeli walikuwa viongozi wa kipekee wenye ushawishi, wafalme walikuwa na mamlaka rasmi katika nyanja za kijeshi na kisiasa. Manabii na makuhani mara nyingi walionyesha tofauti hiyo hiyo katika maisha ya kiroho ya Israeli—kwa ujumla, manabii walikuwa viongozi wenye ushawishi wakati makuhani walikuwa viongozi rasmi.

Ni aina gani ya kiongozi anayependeza Mungu? Wale wanaotaka kumfuata Bwana kwa uaminifu watajua ni miundo gani ya uongozi inayostahili kutiwa? Kitabu cha Waamuzi kinaonyesha ahadi thabiti ya Mungu ya kuinua viongozi wenye nguvu, waliojazwa na roho, wanaofaa kwa tukio. Utendaji wa uongozi wa karismatiki, licha ya mapungufu yake, haupuuzwi katika simulizi za kibiblia.

Hata katika kipindi cha mpito wa ufalme katika 1 na 2 Samweli, kuna hisia mchanganyiko kuhusu aina mpya ya uongozi rasmi. Ufalme ulianza na Sauli, mwamuzi-mfalme mwenye nguvu ambaye udhaifu wa mifumo yote miwili uliungana na kusababisha anguko lake. Uongozi wa nguvu kisha unathibitishwa na kufanywa upya katika maisha ya Daudi, shujaa-mfalme wa Yarebu. Daudi alikuwa mfalme mwenye nguvu kiasi kwamba mwanzoni ni vigumu kumtofautisha na mwamuzi aliyefanikiwa. Kilichojibu kilio cha Waamuzi si kukataliwa kwa viongozi wenye mvuto bali ni kuongezwa kwa

agano la Mungu na mfalme wake mteule, Daudi ([2 Sam 7:1-29](#)). Kigezo cha Mungu ni katika mchanganyiko wa uongozi wenye msukumo na rasmi. Waamuzi na wafalme wa Israeli, pamoja na mapungufu yao yote, wanaangalia mbele kwa Yesu, mfalme mwenye nguvu na mkamilifu, ambaye anachanganya ndani yake sifa zinazokosekana kwa kila mmoja wa watangulizi wake.